

**«ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ
ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ
ΦΑΣΜΑΤΟΣ/ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ»**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΟΝΙΔΙΤΣΙΩΤΗ
Ψυχολόγος, MSc Ειδικής Αγωγής

«Περιεχόμενο σεξουαλικής εκπαίδευσης και πρόληψη σεξουαλικής κακοποίησης σε παιδιά με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος/Νοητική Υστέρηση»

- Οι γονείς ως σεξουαλικοί εκπαιδευτές
- Τι να διδαχθεί και πότε...
- Πρόληψη σεξουαλικής κακοποίησης σε παιδιά με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος/Νοητική Υστέρηση

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

*«Η Σεξουαλικότητα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της προσωπικότητας του καθενός, είναι **βασική ανάγκη** και αποτελεί τη μια πλευρά του να είσαι άνθρωπος, η οποία, όμως, δε μπορεί να διαχωριστεί από άλλες πλευρές της ζωής»*

(Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2010)

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΥΣΗ

Η σεξουαλικότητα και η έκφρασή της:

φυσιολογική, σε κάθε άνθρωπο, όπως ακριβώς η πείνα, η δίψα και οι άλλες ανθρώπινες λειτουργίες. Τα άτομα με διαταραχές, όπως και αυτά με την τυπική ανάπτυξη έχουν την ανάγκη και το δικαίωμα της έκφρασης αυτής.

ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΟΥ ΠΡΙΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Διαφέρουν αναλόγως του πού, πότε και πώς ζει κάποιος και τι θεωρείται σημαντικό για τον ίδιο

- Βιολογικές
- Γενετικές
- Ιατρικές
- Εκπαιδευτικές
- Κοινωνικές
- Ψυχολογικές
- Πνευματιστικές
- Πολιτισμικές
- Νομικές

ΤΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ

πολλά παραπάνω από σεξουαλικές συμπεριφορές:

- **Αυτοεικόνα**
- **Αυτοεκτίμηση**
- **Συναισθήματα**
- **Αξίες**
- **Συμπεριφορές**
- **Αλληλεπίδραση**
- **Σχέσεις**
- **Εμπειρίες**

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΡΑΧΕΣ

στην αρχή, ακολουθεί την ίδια ψυχοσεξουαλική πορεία με οποιοδήποτε άλλο παιδί και εξελίσσεται μέσω των ίδιων σταδίων ενδιαφέροντος:

- στοματικό (oral)
- πρωκτικό (anal)
- φαλλικό (phallic)

Όμως η **διανοητική αδυναμία** των γνωστικών εργαλείων καθιστά δύσκολο, για όλα αυτά τα παιδιά, να βρουν την **ισορροπία** μεταξύ συναισθηματικής εμπλοκής και επιθυμίας, αφενός, και της εκτίμησης του άλλου και της πραγματικότητας των κοινωνικών κανόνων, από την άλλη.

Raymond Ehrardt, psychiatre francais

<http://www.textes-psy.com/spip.php?article217>

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

«Η ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών με αναπτυξιακές διαταραχές δε διαφέρει από όλα τα άλλα τυπικά παιδιά, όσον αφορά τη σεξουαλικότητά τους».

«Ωστόσο, τα παιδιά αυτά και οι έφηβοι εξακολουθούν να παρουσιάζουν ορισμένους περιορισμούς ως προς την κατανόηση και τη διαχείριση της σεξουαλικότητας».

(Ερικ Λουί)

*Clinician Psychologist with children, adolescents, and young adults with mental and psychological disabilities (behavior disorder, personality disorder, psychosocial disorder)
Aquitaine, France*

ΠΟΤΕ ΞΕΚΙΝΑΕΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗ

- Είτε μιλάμε για ένα παιδί με αυτισμό, είτε για ένα με τυπική ανάπτυξη, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση πρέπει να ξεκινάει **νωρίς**, καθώς είναι σημαντική για την ανάπτυξη της **αυτοεκτίμησής του**

ΕΛΛΕΙΜΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- Είμαστε ενημερωμένοι και εκπαιδευμένοι για πολλά πράγματα στην αποκατάσταση, αλλά ο σεξουαλικός τομέας υστερεί, ακόμη και απορρίπτεται ή τουλάχιστον, αποφεύγεται
- Σε κάθε κέντρο αποκατάστασης, υπάρχει ένας φυσιοθεραπευτής, ένας δάσκαλος φυσικής δραστηριότητας, ένας επαγγελματίας θεραπευτής, ένας ψυχολόγος, αλλά δεν υπάρχει σεξουαλικός θεραπευτής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η σεξουαλική εκπαίδευση είναι κάτι παραπάνω από τη διδαχή ανατομίας και της φυσιολογίας της αναπαραγωγής

Περιλαμβάνει:

- τη σεξουαλική ανάπτυξη
- την αναπαραγωγική υγεία
- τις διαπροσωπικές σχέσεις
- την τρυφερότητα/την οικειότητα
- την εικόνα του σώματος
- τον σεξουαλικό προσανατολισμό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

- Η εκμάθηση της κατάλληλης σεξουαλικής έκφρασης σε ένα παιδί με αυτισμό/N.Y είναι **εξαιρετικά απαιτητική**
- Τα περισσότερα παιδιά ανάλογα με την αναπτυξιακή τους ωρίμανση μαθαίνουν τόσο από το **οικογενειακό** όσο και από το **σχολικό** περιβάλλον για τις συμπεριφορές, οι οποίες είναι αποδεκτές
- Η κατανόηση πολλών πραγμάτων που έχουν να κάνουν με την σεξουαλικότητα αναπτύσσεται μέσω αλληλεπιδράσεων **με γονείς**, ενήλικες, μέλη της οικογένειας, αδέρφια, συνομήλικους και **δασκάλους**
- Τα άτομα με αυτισμό/N.Y. καθώς έχουν δυσκολία να πραγματοποιήσουν κοινωνικές επαφές, **χάνουν** αρκετές από τις παραπάνω πηγές πληροφόρησης και μάθησης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

τα γυναικεία και
ανδρικά μέρη του
σώματος

η σεξουαλική υγεία

η αναπαραγωγή και
προφύλαξη

η διαφορά μεταξύ
σεξουαλικής και
φιλικής σχέσης

άρνησης σε πιθανές
σεξουαλικές
προκλήσεις

αυτοεκτίμηση

ζητήματα
προσωπικών ορίων

ζητήματα
κακοποίησης και
εκμετάλλευσης,

οι σχέσεις

ο γάμος

η τεκνοποίηση

τα σεξουαλικώς
μεταδιδόμενα
νοσήματα και η
προστασία από
αυτά

οι φυλετικές
διαφορές στην
σεξουαλική
συμπεριφορά και
επιθυμία

ΠΟΤΕ ΞΕΚΙΝΑΕΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗ

- Αρχίζει από τη γέννηση και συνεχίζεται με τη διαμόρφωση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Δετοράκης, Παπαγεωργίου, 2002).
- Ατέρμων διαδικασία: συντελείται και κορυφώνεται στην εφηβεία

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

Ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού και την γνωστική του ικανότητα

ΠΡΩΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ (3-5 ΕΤΩΝ)

- **Σωματογνωσία:** ονομάζουμε σωστά τα μέρη του σώματος, αποφεύγοντας μωρουδιακή ή παιδιάστικη γλώσσα
- **Διάκριση φύλου:** ομοιότητες και διαφορές του αρσενικού και του θηλυκού φύλου
- **Δημόσιος/ιδιωτικός χώρος**
- **Σεβασμός της ιδιωτικότητας** (πχ όταν είναι κλειστή μια πόρτα, χτυπάω πριν μπω)

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

- **ΔΕΝ** μιλάμε σε ένα μικρό παιδί για την σεξουαλική πράξη ή τους τρόπους έκφρασης της ανθρώπινης σεξουαλικής επιθυμίας

ΌΜΩΣ

- **Μπορούμε να το ενημερώσουμε ότι η μαμά μπορεί να αγαπάει αλλιώς το παιδί και αλλιώς τον μπαμπά και αντίστοιχα και ο μπαμπάς**
- Σημαντικό τα παιδιά να έχουν μάθει να κοιμούνται μόνο τους και όχι με τους γονείς τους

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

Το σώμα μου, μου ανήκει (πρόληψη κακοποίησης)

- Μπορώ να πω **όχι** αν δε θέλω να με πάρουν αγκαλιά ή να με φιλήσουν
- Καλό είναι να αποφεύγουμε παροτρύνσεις που μπορεί να δώσουν **διπλό μήνυμα** στο παιδί, σχετικά με την εσωτερική ψυχική κατάσταση της στιγμής και θα το **μπερδέψουν/ενοχοποιήσουν**

πχ: «Εσύ που είσαι καλό παιδί, δώσε ένα φιλή στην θεία που σε αγαπάει»

Αν το παιδί δεν επιθυμεί να φιλήσει τη θεία του εκείνη τη στιγμή, εσωτερικεύει αρνητικά την επιθυμία του και ίσως καταπιεστεί να το κάνει για να αποδείξει και τη δική του αγάπη προς εκείνη

- να είμαστε **συνεπείς** σε ό, τι λέμε, χωρίς εξαιρέσεις

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

ΜΕΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ (6-10 ΕΤΩΝ)

Είναι η ηλικία που τα παιδιά συνήθως ξεκινούν να έχουν τις πρώτες υπαρξιακές αναζητήσεις σχετικά με τη γέννηση αλλά και τον θάνατο. Σημαντικό να μάθουν για:

- **Τον κύκλο της ζωής**
- **Πώς γεννιούνται τα παιδιά;**
- **Ποια μέρη του σώματός μου μπορώ να δείχνω και ποια όχι**
- **Καλά και κακά μυστικά** (τα καλά μυστικά με κάνουν να νιώθω καλά και τα κακά άσχημα)
- **Ο κανόνας των εσωρούχων**

- *Κανείς δεν μπορεί να με αγγίξει ή να με χαιδέψει στα μέρη εκείνα που φοράω εσώρουχο (ή μαγιό), αλλά ούτε κι εγώ μπορώ να αγγίξω το σώμα των άλλων σε αυτά τα σημεία*

(Διευκρίνιση ότι μπορεί ο γιατρός ή η νοσοκόμα)

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

- Πώς είναι οι άνθρωποι;
(φυσικά εξωτερικά χαρακτηριστικά/χαρακτήρας)
- Μιλάμε για τη δημιουργία σχέσεων (τι είναι η φιλία; τι κάνει ένας καλός φίλος;)
- Μιλάμε για τα συναισθήματα μεταξύ δύο ατόμων και πώς και υπό ποιες συνθήκες αυτά εκφράζονται (τρυφερότητα, το φίλημα και το άγγιγμα)

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

ΠΡΟΕΦΗΒΕΙΑ (10-14 ΕΤΩΝ)

Οι αλλαγές που θα αρχίζουν να συμβαίνουν στο σώμα και τη φωνή, είναι φυσιολογικές

- Πώς αναπαράγεται ο άνθρωπος;
- Εγκυμοσύνη
- Τι είναι το προφυλακτικό; Πώς και γιατί το φοράμε;
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
- Η έμμηνος ρύση
- Εκσπερμάτωση/ονειρώξεις
- Αυνανισμός
- Τι σημαίνει σεξουαλική κακοποίηση

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Τι να διδαχθεί και πότε;

ΕΦΗΒΕΙΑ (14-18 ΕΤΩΝ)

- Θα πρέπει να διδαχθούν ξανά όλα τα παραπάνω αλλά με ακόμα πιο λεπτομερή, συστηματικό και αναλυτικό τρόπο
- Διαμόρφωση σεξουαλικής ταυτότητας
- Χειραφέτηση
- Λήψη ώριμων αποφάσεων
- Συνυπολογισμός συνεπειών για τους ίδιους, αλλά και για τους άλλους

Συνομιλώντας με έναν έφηβο...

Ο Marc την ημέρα των γενεθλίων του στα 16 συνομιλεί με τη μητέρα του

([Brunet et Brunet, 1989, σ.152](#))

-«Μαμά, εγώ είμαι όμορφος;»

-«Είσαι, αγόρι μου!»

-«Ναι, μου το λες, γιατί είσαι η μητέρα μου» «Μαμά, πιστεύεις ότι ένα κορίτσι θα μπορούσε να με αγαπήσει;»

-«Και βέβαια, το πιστεύω»

-«Ναι, αλλά θα ήθελε μια γυναίκα να με έχει μόνο για αυτήν;»

Ο Marc την ημέρα των γενεθλίων του στα 20 έχει ακόμα τις ίδιες απορίες, γιατί μέχρι τότε δεν έχει βρεθεί το κορίτσι που θα μπορούσε να τον αγαπήσει και να είναι μόνο για αυτόν...

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- οπτικές κατά προτίμηση
- να ενθαρρύνουν την μίμηση και το παιχνίδι ρόλων
- ειδικές και όχι γενικές, σύντομες, συνεχείς, ξεκάθαρες και εξειδικευμένες,
- να διδάσκονται και να σχεδιάζονται με γνώμονα τις πραγματικές συνθήκες ζωής και τις προκλήσεις της
- να επαναλαμβάνονται συχνά και συνεχώς
- να δουλεύεται ένα ζήτημα τη φορά ή αν το επιτρέπει το γνωστικό επίπεδο του ατόμου, μέχρι δύο

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- μαγνητοσκόπηση πραγματικών ή φανταστικών καταστάσεων τις οποίες βλέπουμε μαζί με το άτομο και έπειτα ακολουθεί συζήτηση.
- αλληλεπίδραση με του συνομήλικους
- η προσωπική συμβουλευτική και η εκμάθηση κατάλληλων ανά περίπτωση κοινωνικών δεξιοτήτων
- η δημιουργία κοινωνικών ιστοριών
- η μάθηση μέσω υπολογιστών
- ανατομικές κούκλες

να γίνονται σταδιακά και με πολύ βοήθεια και υπομονή, καθώς πιθανόν να χρειαστεί να γυρίζουμε στους κανόνες ξανά και ξανά και ειδικά σε μέρη με πολλαπλά ερεθίσματα

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- Η περίπτωση να υπάρξουν και να υπάρχουν, σχετικά προβλήματα συμπεριφοράς ή δυσκολία στην εκμάθηση των κατάλληλων συμπεριφορών, είναι μεγάλη. Η προσεκτική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος που έχουμε σχεδιάσει, των τρόπων διδασκαλίας και όλων των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν το άτομο, είναι κατ' αρχήν απαραίτητες. Πιθανόν να χρειάζεται περισσότερη και εντατικότερη εκπαίδευση ή αλλαγή κάποιων σημείων του ίδιου του προγράμματος.
- Όπως και σε όλες τις προβληματικές συμπεριφορές, αυτό που προτείνουμε είναι η αποκωδικοποίηση της συμπεριφοράς και των γεγονότων που προηγήθηκαν (κυρίως) και ακολούθησαν αυτήν. Η πολύπλευρη και πολυδιάστατη προσέγγισή της, βοηθάει να βρούμε ευκολότερα και με μεγαλύτερη ακρίβεια το σημείο, μέσα από το οποίο μπορούμε να παρέμβουμε αποτελεσματικότερα.

Το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός σε άτομα με ΔΑΦ/ΝΥ:

«Η πλήρης αποπαθολογιοποίηση της ομοφυλοφιλίας ήρθε στις 17 Μαΐου 1990, όταν ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αφαίρεσε με τη σειρά του την ομοφυλοφιλία από το Διεθνές Ταξινομικό Εγχειρίδιο Ασθενειών. Οι αλλαγές αυτές σηματοδότησαν και μία γενικότερη αλλαγή στάσης, από την αντιεπιστημονική αναζήτηση αιτιών και θεραπειών της ομοφυλοφιλίας στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων απέναντι στο στίγμα και τις διακρίσεις»

(Παπαθανασίου&Χρηστίδη, 2019, σ.16)

ΛΟΑΤΚΙ ΑΤΟΜΑ με ΔΑΦ/ΝΥ; Μειονότητα μέσα στη μειονότητα

Ο όρος ΛΟΑΤΚΙ+ λειτουργεί σαν ομπρέλα και τα αρχικά τους σημαίνουν:

Λεσβία: Μια γυναίκα που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από γυναίκες

Ομοφυλόφιλος: Ένας άνδρας που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από τους άνδρες.

Αμφιφυλόφυλος/η (Bisexual): Ένα άτομο το οποίο αισθάνεται σεξουαλική ή/και συναισθηματική έλξη για πάνω από ένα φύλο (ILGA Europe 2015).

Τρανς (ή Διεμφυλικός-ή): είναι ένας όρος ομπρέλα, που περιλαμβάνει τα άτομα που έχουν μια ταυτότητα φύλου, η οποία διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση.

Κουήρ (Queer): Έχει γίνει ένας ακαδημαϊκός όρος που είναι συμπεριληπτικός στα άτομα που δεν είναι ετεροφυλόφιλα ή/ούτε δέχονται το βιολογικό τους φύλο. Η Queer θεωρία αμφισβητεί τις ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες σχετικά με το φύλο και τη σεξουαλικότητα, και ισχυρίζεται ότι οι έμφυλοι ρόλοι είναι κοινωνικές κατασκευές.

Ίντερσεξ (Intersex): Τα ίντερσεξ άτομα γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου (όπως τα χρωμοσώματα, τα γεννητικά όργανα ή/και την ορμονική δομή) που δεν ανήκουν αυστηρά σε αρσενικές ή θηλυκές κατηγορίες ή ανήκουν ταυτόχρονα και στις δύο. Οι γιατροί συμβουλεύουν συχνά τους γονείς να εκτελούν χειρουργικές και άλλες ιατρικές επεμβάσεις σε νεογέννητα και παιδιά, ώστε το σώμα τους (φαινομενικά) να συμμορφώνεται με τα αρσενικά ή τα θηλυκά χαρακτηριστικά.

(Ντάνη, 2018. Παπαθανασίου&Χρηστίδη, 2019)

ΛΟΑΤΚΙ ΑΤΟΜΑ ΤΟ ΣΥΝΕΧΕΣ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

- **ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΦΥΛΟ**

Αναφέρεται στο σώμα, στα γεννητικά όργανα κ.α. Αποδίδεται στα βρέφη κατά τη γέννηση, συνήθως βασισμένο στην εμφάνιση της εξωτερικής τους ανατομίας.

- **Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ**

Αφορά τη βαθιά βιωμένη/εσωτερική/ψυχολογική εμπειρία του ατόμου. Μπορεί να μην είναι σύμφωνη με το βιολογικό φύλο.

- **Η ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ**

Είναι οι εξωτερικές εκδηλώσεις του φύλου, που εκφράζονται μέσα από το όνομα ενός ατόμου, τις αντωνυμίες, τα ρούχα, το κούρεμα, την συμπεριφορά, την φωνή ή τα χαρακτηριστικά του σώματος.

- **ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ**

Εκφράζει την κατεύθυνση της έλξης, ρομαντικής, ερωτικής ή συναισθηματικής

(Παπαθανασίου&Χρηστίδη, 2019)

ΕΠΙ ΙΣΟΙΣ ΟΡΟΙΣ ΣΧΕΣΗ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ ΑΓΑΠΗΣ, ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗΣ

Σε άτομα **χαμηλής** λειτουργικότητας

- μπορεί να αρκεί η επικέντρωση στους κανόνες σεξουαλικής συμπεριφοράς σε δημόσιους ή μη χώρους

ενώ στα άτομα **υψηλής** λειτουργικότητας

- κάνουμε βαθύτερη και πολυπλοκότερη προσέγγιση:
- εμβαθύνουμε στις σεξουαλικές σχέσεις
- μιλάμε για την σπουδαιότητα μιας σωστής σχέσης
- καλλιεργούμε την ενσυναίσθηση
- καλλιεργούμε το σεβασμό και την εκτίμηση για το άλλο άτομο

ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΥΣΤΥΧΙΑ;

**οι τρεις δυναμικές της διαμόρφωση της σεξουαλικής ταυτότητας
σε εξαρτώμενα άτομα με κινητικά προβλήματα:**

1. η πραγματική αντίληψη για το φύλο στο οποίο ανήκει
2. αντανάκλαση στη δυσκολία αλλά και στην ελπίδα για εύρεση ενός συντρόφου
3. το ψυχολογικό βάσανο που μπορεί να προκύψει από την αδυναμία να βιώσει τη σεξουαλικότητα

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΥΣΤΥΧΙΑ ΓΙΑΤΙ;

- «απουσία ή αδυναμία μιας μη αναπαραγωγικής σεξουαλικής ζωής» (Giami, 2000)
- σεξουαλική καταστολή που υπομένουν
- «Σεξουαλική «δυστοκία» είναι κατάσταση οποιουδήποτε ατόμου που δεν μπορεί, για ουσιαστικά κοινωνικούς και πολιτιστικούς λόγους, να ασκήσει τη σεξουαλικότητά του σύμφωνα με την επιθυμία του, και που υποφέρει συνειδητά από αυτήν, περισσότερο ή λιγότερο έντονα»
- δυσκολία εύρεσης συντρόφου

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ «ΔΥΣΤΥΧΙΑ» ΓΙΑΤΙ;

- Εμπόδια: φυσικά, ψυχολογικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά, ώστε να συναντήσουν κάποιον που θα ενδιαφερόταν να έχει σεξουαλική ή / και ρομαντική σχέση μαζί τους
- κοινωνικοί περιορισμοί ή οι αναπηρίες που περιορίζουν σοβαρά τη σεξουαλική ζωή των ατόμων
- ανεκπλήρωτες σεξουαλικές ανάγκες και επιθυμίες τους προκαλούν δυσφορία και πόνο

Droit και Gallien (1974)

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΔΑΦ/ΝΥ

- να έρχεται σε αντιπαράθεση, όταν δε συμφωνεί
- να επιλέγει ερωτικό σύντροφο βάσει υγιών κριτηρίων
- δεκτικότητα στην παραπλάνηση
- να δημιουργήσει δεσμούς με διάρκεια και σταθερότητα
- να διεκδικήσει πρόσβαση σε επίσημη κηδεμονία με όλες τις διαστάσεις της
- να λάβει βοήθεια σε περίπτωση μη ισορροπημένης, επιβλαβούς ή επικίνδυνης σχέσης
- προστατεύσει τον εαυτό του από κακοποίηση, να την αναγνωρίσει και να ζητήσει βοήθεια

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΔΑΦ/ΝΥ

- να γνωρίσει και να συνειδητοποιήσει το σώμα του
- να αναπτύξει ένα ευαίσθητο, ερωτικό και επιθυμητό σώμα
- να επικοινωνεί τα συναισθήματά του, τις επιθυμίες του ή την άρνησή του
- να οικοδομήσει τη σεξουαλική του ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά του φύλου του
- να έχει πρόσβαση σε κατάλληλες πληροφορίες και σεξουαλική εκπαίδευση
- να αναγνωρίζει/επιτρέπει στον εαυτό του τη δυνατότητα για αγάπη και σεξουαλική ζωή
- να εκπέμπει περιοριστικά μηνύματα και περιοριστικές συμπεριφορές

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΥΣΧΕΡΑΙΝΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΔΑΦ/ΝΥ

- Πολύπλευρη συναισθηματική «απληστία» (ο ερωτισμός είναι ένα μόνο συστατικό μεταξύ πολλών)
- Η οικογενειακή ζωή **ΟΤΑΝ** δεν βοηθά να βλέπει καθαρά τη σεξουαλική πλευρά του
- Τραύμα, βία, εκπαιδευτικές και συναισθηματικές ελλείψεις, μη υγιή οικογενειακά πρότυπα, εγκατάλειψη
- Συναισθηματικές βλάβες και έλλειψη αναγνωριστικών προτύπων, λόγω συχνών αλλαγών του προσωπικού σε χώρους φροντίδας τους

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΥΣΧΕΡΑΙΝΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΔΑΦ/ΝΥ

- Εμείς, οι επαγγελματίες και η κοινωνία, σπεύδουμε να προτείνουμε, ενώ γι' αυτόν δεν είναι πάντα το κύριο πράγμα που τον απασχολεί (ωριμότητα)
- Χωρισμός (πάντα οδυνηρός και δυστυχώς, πολλές φορές αναπόφευκτος)
- ένα παιδί με ΔΑΦ/ΝΥ ζει μια «παράξενη ζωή», (μερικές φορές έξω από την οικογένειά του ίδρυμα, σε μόνιμη επαφή με άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες)

αγωνίζεται να προσαρμοστεί με μια περισσότερο ή λιγότερο ανεξέλεγκτη σεξουαλικότητα

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ;

- ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ
- ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΤΙΜΩΡΙΑ
- ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ (ιατρική, εκπαιδευτική, συναισθηματική/ψυχολογική)
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ/ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ
- ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

http://kesy.dra.sch.gr/images/pdfs/Odigos_Efarmogis_protokollou_kakopiisis.pdf

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

«Ως σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται η συμμετοχή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως και για την οποία δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή για την οποία δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο ή παραβιάζει τους νόμους. Τα παιδιά μπορεί να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικα άτομα όσο και από άλλα παιδιά τα οποία, λόγω της ηλικίας τους ή του αναπτυξιακού τους σταδίου, βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή εξουσίας σε σχέση με το θύμα». http://kesy.dra.sch.gr/images/pdfs/Odigos_Efarmogis_protokollou_kakopiisis.pdf

Ο αποτελεσματικότερος τρόπος αντιμετώπισης της σεξουαλικής κακοποίησης είναι η πρόληψή της, μέσω της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης του παιδιού η οποία θα ξεκινά από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής του.

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Τα άτομα με ΔΑΦ/Ν.Υ είναι **εξαιρετικά ευάλωτα** σε κακοποιητικές συμπεριφορές

- Η εκμάθηση του **“όχι”**, ως απάντηση σε μία ανεπιθύμητη σεξουαλική πρόκληση και των προσωπικών ορίων
- Ενημερώνουμε για συμπεριφορές που θεωρούνται αποδεκτές προς το άτομο, (προστασία από ανεπιθύμητες καταστάσεις)
- Δημιουργούμε ασίδα προστασίας, για να μη γίνει θύτης το ίδιο το άτομο με αυτισμό/Ν.Υ
- Καλλιεργούμε την κατανόηση των συναισθημάτων του άλλου
- Ενισχύουμε το σεβασμό της ιδιωτικότητας
- Διδάσκουμε τον αυτοέλεγχο

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Κανείς δεν έχει το δικαίωμα:

- να σας αναγκάσει να κάνετε σεξουαλικά πράγματα
 - να αγγίξει με το γεννητικό του όργανο το σώμα σας, εάν δεν συμφωνείτε
 - να τοποθετήσει ένα αντικείμενο στο σώμα σας εάν δεν συμφωνείτε
- Ονομάζεται **βιασμός**

Κανείς δεν έχει το δικαίωμα:

- να σας αναγκάσει να φιλήσετε κάποιον
 - να αγγίξετε το σώμα σας εάν δεν συμφωνείτε
-
- Το άτομο που το κάνει μπορεί να φυλακιστεί

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

- Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να λέει σεξουαλικά πράγματα σε εσάς συχνά, αν δε θέλετε να ακούσετε
- Ονομάζεται **σεξουαλική παρενόχληση**
- Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να σας δείξει τα γεννητικά του όργανα, εάν δε συμφωνείτε
- Ονομάζεται **επιδειξι(ο)μανία**
- Το άτομο που το κάνει μπορεί να φυλακιστεί
- Σημαντική η ενημέρωση γύρω από την προσωπική ζωή και το **προσωπικό απόρρητο**

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

- Όλοι έχουμε το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή
- Το απόρρητο είναι αυτό που συμβαίνει στη ζωή μας και που αφορά μόνο εμάς
- Έχουμε το δικαίωμα να είμαστε ερωτευμένοι με κάποιον ή να θέλουμε να κάνουμε σεξ μαζί του
- Έχω το δικαίωμα να κάνω σεξουαλικά πράγματα όταν είμαι μόνος ή με κάποιον που είναι εντάξει με αυτό
- Ούτε η οικογένεια, ούτε ο δάσκαλος ή ο επιμελητής, ούτε οι επαγγελματίες χρειάζεται να γνωρίζουν όλο το απόρρητό μας

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

- Κανείς δε μπορεί να μας αναγκάσει να μιλήσουμε για το πώς αισθανόμαστε ή για τα σεξουαλικά πράγματα που κάνουμε
- Ονομάζεται σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της οικειότητας
- Κάνουμε σεξ σε ιδιωτικούς χώρους όπου κανείς δεν μπορεί να μας δει, για παράδειγμα:
 - στο διαμέρισμά μου
 - στο δωμάτιό μου
 - σε ένα ξενοδοχείο

Αν η σεξουαλικότητα παραμένει απαραίτηρη από τους γονείς και τους φροντιστές...

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες παραιτούνται από τη μοίρα τους:

- **σιωπούν**
- **καταστέλλουν** τις σεξουαλικές τους επιθυμίες
- **αποδέχονται** τη σεξουαλική τους δυστυχία ως αναπόφευκτη
- **εκφράζουν** την απογοήτευσή τους με **επιθετικές** χειρονομίες

ΑΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ;

- Γονείς, συνομήλικους, σχολείο, θρησκεία, τα ΜΜΕ, φίλους
 - όλοι αυτοί επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν για τη σεξουαλικότητα (SIECUS, 1998)
 - Εάν το άτομο κρατήσει ανέκφραστη την οποιαδήποτε απορία ή φοβία του θα θεωρήσει, πιθανότατα, ότι η επιθυμία του είναι μέρος της διαταραχής του θα νιώθει διαφορετικό ή παράξενο
 - ανοίγει ο ασκός αρνητικών συναισθημάτων, όπως ο φόβος και η ντροπή
- με αυτό τον τρόπο δεν προστατεύουμε ένα παιδί ή ενήλικα με αυτισμό/N.Y από την σεξουαλική κακοποίηση ή την εκμετάλλευση.

ΤΙ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΤΑ ΝΟΥ...

- δεν πρέπει να κρίνουμε το κατά πόσο είναι απαραίτητη η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού βασιζόμενοι στην διαταραχή του
- ΓΙΑΤΙ έτσι το αφήνουμε εκτεθειμένο και επιρρεπές
- Όπως ένα παιδί μαθαίνει να τρώει, να πίνει, να διαβάζει και να αντιμετωπίζει τους φόβους του, έτσι πρέπει να μάθει να εκφράζει με κατάλληλο τρόπο την σεξουαλική του επιθυμία και την σεξουαλικότητά του, μέσα από κατάλληλη υποστήριξη, πληροφόρηση και οριοθέτηση.

ΤΙ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΤΑ ΝΟΥ...

- **Αναγνωρίζουμε** ότι η έκφραση της σεξουαλικότητας και της σεξουαλικής επιθυμίας είναι δικαίωμα κάθε ανθρώπου, ανεξαρτήτως αναπηρίας
- Πριν από οποιαδήποτε προσπάθειά μας: **κατανοούμε** ποια είναι **τα δικά μας κίνητρα** και τα δικά μας συναισθήματα και απόψεις απέναντι στο συγκεκριμένο ζήτημα
- **Πώς νιώθουμε** για τους εναλλακτικούς τρόπου έκφρασης, όπως η αυτοϊκανοποίηση
- **Κατανοούμε** τις ανάγκες των ατόμων με αυτισμό, για ορθή και αποδεκτή σεξουαλική συμπεριφορά
- **Αξιολογούμε** τις ανάγκες
- **Επαναπροσδιορίζουμε** συνεχώς τους στόχους, εφόσον επιβάλλεται, ώστε να μπορέσουμε να βοηθήσουμε στο έπακρο στην ανάπτυξη ενός υγιούς σεξουαλικά ατόμου

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

- η Κίκο και το Χέρι.
- Ο κόσμος από την αρχή (κείμενα: **Ελένη Κατσαμά**, εικονογράφηση: **Μυρτώ Δεληβοριά**, επιστημονική επιμέλεια: Αντιγόνη Αγγελάκη, Galit Wolfensohn και Βικτωρία Γκερμότση) του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) και της Unicef.
- Αστραδενή. (Ευγενία Φακίνου)
- Το σώμα μου είναι δικό μου (μτφρ. Δομινίκη Σάνδη, εκδ. Ψυχογιός)
- Έχω ένα μυστικό! **Jennifer Moore-Mallinos** (μτφρ. Παρασκευή Αυγουστίνου, εκδ. Σαββάλα)
- Η Ρίνα αποφασίζει να μιλήσει **Ελένης Δασκαλάκη** (πρόλογος Θάνος Ασκητής, εκδ, Σοκόλη)
- Μόνο αν θέλω **Γιώτας Κ. Αλεξάνδρου**
- Για το σώμα μου αποφασίζω εγώ (μτφρ. Ράνια Μπουμπουρή, εκδόσεις Μίνωας)
- <https://bookpress.gr/stiles/protaseis/13051-kakopoiisi-paidion-vivlia-gia-paidia-kai-efivous>

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- 1. Boudoukha, A.-H. (2007). Personnes en situation de handicap et sexualité. Publication en ligne :
 - <http://appiclille3.free.fr/Handicap&sexualite.ppt>
- 2. de Becker, E. (2006). De l'adolescent déficient mental qui pose des actes sexuels transgressifs.
 - *Annales médico-psychologiques*, 164(7), 557-564.
- 3. Ehrardt, R. (2003). Développement de la vie affective et sexuelle des personnes handicapées.
 - Publication en ligne : <http://www.textes-psy.com/spip.php?article217>
- 4. Haesevoets, Y.-H. (2006). Les adolescents transgresseurs sexuels. Publication en ligne :
 - <http://www.psy.be/famille/fr/ados/adolescents-transgresseurs-sexuels.htm>
- 5. Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A., Morgan, M. (2004). The ESPAD Report 2003. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. Publication en ligne : http://www.espad.org/documents/Espad/ESPAD_reports/The_2003_ESPAD_report.pdf
- 6. Jehel, S. (2007). Que pensent les parents des logiciels de contrôle parental ? Enquête du CEIM.
 - Publication en ligne : http://www.collectifciem.org/IMG/pdf/resultats_enquete_CIEM.pdf
- 7. Laïb, N. et Guérout, F. (2009). Les actes de violence recensés dans les établissements publics du second degré en 2008-2009. Publication en ligne : http://media.education.gouv.fr/file/Mediatheque/75/0/DEPP_lettre_d_information_141750.pdf
- 8. Laïb, N. (2010). Les actes de violence recensés dans les établissements publics du second degré en 2009-2010. Publication en ligne : http://media.education.gouv.fr/file/2010/88/8/NIMEN1020_160888.pdf

ΠΗΓΕΣ

- “Vie affective et sexuelle et handicaps” <https://vas-handicap.fr/>
- 01/04/21
- <https://vas-handicap.fr/en-parler-s-informer/vous-etes-en-situation-de-handicap/303-2/RANCE/SEXUALITÉ>
- **Handicap et sexualité, le tabou à briser**
- Publié le : 21/10/2019 - 17:23Modifié le : 21/10/2019 - 23:38
- **La sexualité des enfants et adolescents handicapés mentaux, Eric Loonis**
- **Handicap et sexualité : quelles solutions à la misère sexuelle ?Disability and sexuality: Solutions for sexual misery?**
- Author links open overlay panel [André Dupras](#)
- <https://doi.org/10.1016/j.alter.2011.11.003>
- **Πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης για άτομα με νοητική υστέρηση www.down.gr**
- Helen Levy & Wendy Packman<https://link.springer.com/article/10.1023/B:JOGC.0000028158.79395.1e>
- **Journal of Genetic Counseling, vol. 13, No 3, pp. 189--205 <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/15733599>**
- «Σεξουαλικότητα και σεξουαλική εκπαίδευση ατόμων με αυτισμό ή/και νοητική καθυστέρηση. Μια πιλοτική έρευνα σε γονείς», ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2012 <https://www.noesi.gr/sites/default/files/books/BarmpoudiEuangeliaMsc2012.pdf>

**ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ
ΣΑΣ!**